

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ БІЗНЕС-АНГЕЛІВ В ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

У статті досліджується проблематика законодавчого визначення бізнес-ангелів, а також узагальнюється термінологія цього суб'єкта інноваційної інфраструктури. Також, досліджується законодавче закріплення цього терміну в країнах Європейського Союзу, їх подальший розвиток та функціонування. Визначається важливість на національному рівні закріпити в спеціальному законі визначення та порядок надання інвестицій бізнес-ангелами.

Ключові слова: бізнес-ангели, Європейська мережа бізнес-ангелів, інфраструктура.

Постановка проблеми. На законодавчому рівні в національній правовій системі України немає усталеного та закріпленого визначення бізнес-ангелів. Проаналізоване законодавство деяких країн Європейського Союзу дає доволі не однозначну позицію з питань закріплення у нормативно-правовому акті діяльності бізнес-ангелів. Наприклад, у Великобританії регламентована спеціальна процедура сертифікації. А в інших країнах немає детально регламентованої процедури сертифікації або акредитації. Також, ще з давніх-давен людство накопичувало певні норми поведінки, традиції, звичаї та манери, які максимально б відповідали інтересам спілкування між людьми. Поява держав, розвиток міждержавних відносин зробили ці взаємовідносини офіційними і документально оформленими.

Останні дослідження та публікації з проблематики. Функціонування бізнес-ангелів є актуальним в інноваційній інфраструктурі, бо для багатьох українських підприємств і компаній, які займаються інноваційною діяльністю, постає проблема фінансування. Так, дослідженням цієї теми у своїх наукових працях займалися такі вчені як А. М. Поручник й Л. Л. Антонюк, С. Валдайцев, К. Пинюгін, О. Каширін, О. Семенов, А. Каржаув, О. Фоломентьев, Ю. П. Амосов, Хілл Брайан, А. Галицький та інші. Питанням кваліфікації бізнес-ангелів як елементу інноваційної інфраструктури розглядали І. В. Подрез-Ряполова [1, С. 117], Т. В. Гринько [2, С. 440], В. В. Малойван [3, С. 29].

Метою статті є дослідження сутності та правового визначення терміну бізнес-ангели, аналіз діяльності вітчизняних та зарубіжних приватних інвесторів (бізнес-ангелів), а також окреслення реалій вре-

гулювання на національному законодавчому рівні процедури здійснення бізнес-ангелами інвестування.

Виклад основного матеріалу. Бізнес ангел (від англ. Business angel) — це особа, яка інвестує гроші в проекти, що найчастіше існують ще тільки у вигляді ідеї. На цьому етапі молодій компанії або підприємцю кошти на розвиток і реалізацію свого задуму найчастіше взяти ніде, оскільки зацікавити серйозні інвестиційні фонди поки немає чим. І в цьому випадку на допомогу приходять ангели-інвестори [4].

Варто відмітити, що бізнес-ангели, якщо бачать перспективу та подальший розвиток в ідеї, та вважають за доцільне, що у майбутньому ця ідея сподобається суспільству і віднайде подальшого вдосконалення та розвитку, то бізнес-ангели вкладають в цю справу необхідну та достатню суму власних коштів. Відповідно, що саме ця риса відрізняє бізнес-ангелів від венчурних інвесторів, які розпоряджаються чужим капіталом. Констатуючи цей факт, слід відмітити, що вони можуть отримати як частку в компанії, так інколи навіть і контрольний пакет акцій, який дозволяє їм впливати на рішення, що приймаються власником.

У науковому дослідженні О. М. Шевченко наводить визначення, яке характеризує бізнес-ангелів як приватних венчурних інвесторів, які вкладають свої фінансові кошти, а також особистий час та здібності в маловідомі молоді інноваційні компанії з розрахунком на комерційний прибуток. Окрім допомоги у формуванні стартового капіталу, приватні інвестори надають в компанію найцінніше — професійний і управлінський досвід, якого зазвичай не вистачає компаніям на початкових стадіях розвитку,

а також необхідні зв'язки і репутаційну підтримку [5, С. 55].

У країнах ЄС поширеним є наступне визначення: «ангельські інвестори» або «бізнес-ангели» — це складні, акредитовані приватні інвестори, які вирішили зробити інвестиції (час, досвід та гроші) на ранніх стадіях у стартап-компаніях [6].

Аналізуючи дослідження науковців, також можна виділити Вільяма Ветцеля, як такого, хто одним із перших ввів термін бізнес-ангелів як осіб, що забезпечують ризикові інвестиції в молоді підприємства [10].

В національній правовій системі України не міститься законодавчого визначення поняття «бізнес-ангел». Також, слід вказати, що немає спеціально розробленого законодавчого акту, який би регулював порядок державної підтримки діяльності бізнес-ангелів. Маємо, як наслідок, те, що в нас значно нижче розвинуто залучення інвестиційних коштів ніж у країнах Європейського Союзу.

Враховуючи вищевикладене такі ознаки бізнес-ангелів:

1) інвестує гроші в проекти, що найчастіше існують ще тільки у вигляді ідеї.

2) вони можуть отримувати як частку в компанії, так інколи і контрольний пакет акцій.

3) надають компанії найцінніше – професійний і управлінський досвід.

4) складні, акредитовані приватні інвестори, які вирішили зробити інвестиції на ранніх стадіях у стартап-компаніях.

5) забезпечують ризикові інвестиції в молоді підприємства.

Серед ознак бізнес-ангелів науковці виділяють такі:

- фізичні особи (середній вік бізнес-ангелів від 45 до 65 років; 99% з них — чоловіки, кожен п'ятий — мільйонер);

- підприємці та підприємницькі організації, або спеціалісти в успішних компаніях (топ-менеджери, консультанти, адвокати та ін.);

- здійснюють фінансування за власні кошти (статутний капітал) [11].

Однією з найбільш поширених класифікацій бізнес-ангелів є :

- типові бізнес-ангели — це підприємці та підприємницькі організації, що здійснюють високоризикове інвестування у новостворені підприємства та стартапи з метою одержання прибутку;

-тенденційні бізнес-ангели — здійснюють інвестування у новітні технології;

- підприємницькі бізнес-ангели — мають значний обсяг фінансових ресурсів, що дозволяє їм без зна-

чного фінансового ризику для себе інвестувати певну грошову суму у високоризикове підприємництво, при цьому фактично беручи участь в управлінні таким підприємством;

- корпоративні бізнес-ангели — це колишні керівники великих підприємств, метою інвестування яких є, переважно, фінансова вигода або особиста участь в управлінні підприємством-реципієнтом;

- бізнес-ангели-ентузіасти — це особи що вкладають невеликі суми коштів у значну кількість стартапів компаній, без високої вірогідності одержання прибутку;

- інші види бізнес-ангелів, в тому числі і юридичні особи [10].

Однією з найбільш відомих організацій бізнес-ангелів в Україні є «UAngel», що була створена у 2014 році і на сьогодні є повноправним членом EBAN. Членами «UAngel», окрім бізнес-ангелів, є венчурні фонди та акселератори Digital Future, WannaBiz, Fison, Gravia VC та ін. Про успіх діяльності названої організації свідчить той факт, що лише за перший рік її функціонування в рамках інвестування стартапів інвесторами було укладено угоди загальною сумою \$1,6 млн. [13].

Бізнес-ангел є суб'єктом інноваційної інфраструктури, який вперше з'явився в США [7], в результаті розвитку творчої індустрії. Слід виокремити, що інвесторами ставали особи, які мали дуже велику жагу до підтримки діяльності саме творчих людей-митців. У цьому разі відмінність бізнес-ангелів від венчурних інвесторів є те, що вони таке інвестування робили не за ради грошей, а заради розвитку творчості.

Науковцями відмічалось, що значна кількість відомих на сьогодні підприємств використовувала на початку своєї діяльності підтримку бізнес-ангелів. Так, як зазначає В. Рамадані, посилаючись на дослідження Ван Оснабрюгга та Робінсона, свого часу 5 бізнес-ангелів надали фінансову підтримку Генрі Форду у розмірі \$ 40 000; у 1977 році бізнес-ангел вклав 91 000 доларів у створення та початок реалізації комп'ютерів Apple [8].

У ЄС діяльність бізнес-ангелів є поширеною, а у ролі бізнес-ангелів виступають переважно фізичні особи-інвестори. При цьому, специфікою їхньої діяльності, на відміну від суто інвестиційної, є переважне фінансування інновацій у новостворених підприємствах. Так, як вказує Європейська комісія, близько 93% усіх інвестицій бізнес-ангелів припадає на зазначених суб'єктів [9].

Разом з тим, як було зазначено раніше, не існує єдиного визначення та врегулювання діяльності бізнес-ангелів.

Якщо проаналізувати деякі законодавчі акти ЄС можна побачити, що конкретного визначення бізнес-ангелів також немає. Взагалі у деяких країнах, наприклад, Великобританії для здійснення своєї діяльності бізнес-ангел має пройти спеціальну процедуру сертифікації. А в інших країнах ЄС діяльність бізнес-ангелів детально не врегульована і не потребує жодної сертифікації чи акредитації [9].

На думку Європейської комісії, незважаючи на недоліки відсутності специфічного правового регулювання, такий підхід є більш доцільним, ніж встановлення жорстких вимог для діяльності бізнес-ангелів, оскільки їхня діяльність характеризується вищим ступенем ризиковості порівняно зі звичайною інвестиційною діяльністю, а корисний ефект від неї має важливе значення для національної економіки. Крім того, відсутність жорстких умов для функціонування бізнес-ангелів спрощує залучення іноземного капіталу до підтримки інноваційних стартапів [9].

Для узгодження та взаємної підтримки бізнес-ангелів було створено Європейську мережу бізнес-ангелів (далі за текстом — EBAN), яка є загальноєвропейським представником для інвесторів і сьогодні об'єднує понад 150 організацій-членів з понад 50 країн. Ця організація була створена в 1999 році групою мереж бізнес-ангелів у Європі за підтримки Європейської Комісії та Європейської асоціації агентств розвитку. На сьогодні EBAN інвестує 7,5 мільярдів євро на рік і об'єднує на правах членства не тільки бізнес-ангелів, їх асоціації та мережі, але й бізнес-акселератори, електронні фінансові платфор-

ми, суб'єктів венчурного капіталу та інших суб'єктів інноваційної інфраструктури, що надають допомогу стартапам й малим і середнім підприємствам [14, С. 42].

На своєму офіційному сайті EBAN декларує підтримку як інвесторів, так і підприємств-реципієнтів. З одного боку, інвестори-члени організації одержують інформаційно-консультативну підтримку, можливість участі в заходах з нетворкінгу, освітніх курсах тощо, а з іншого — підприємства-реципієнти отримують можливість підвищення кваліфікації у певних сферах, підтримку на стадії формування ідеї та безпосереднє фінансування діяльності шляхом залучення інвестицій [12].

Висновки. Проаналізувавши все вищенаведене можна дійти наступних висновків: по-перше, функціонування такого нового інституту в інноваційному праві як бізнес-ангели є ефективним джерелом стимулювання інноваційної діяльності шляхом надання фінансової та інформаційно-комунікативної підтримки підприємствам; по-друге, подальший розвиток та впровадження діяльності бізнес-ангелів в Україні потребує своєї законодавчої регламентації в спеціальному Законі України. Подальшого дослідження потребує правове регулювання взаємодії форм бізнес-ангелів та стартапів.

Науковий керівник: директор науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України, доцент кафедри господарського права, кандидат юридичних наук Глібоко Сергій Васильович.

ЛІТЕРАТУРА

1. Подрез-Ряполова І. В. Деякі питання формування та розвитку інноваційної інфраструктури. *Регіональні інноваційні ініціативи: завдання та шляхи вирішення*: зб. наук. пр., за матеріалами II круглого столу (м. Харків, 5 червня 2020 р.). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. С. 116-121.
2. Гринько Т. В. Формування інноваційної інфраструктури України як основа активізації інноваційної діяльності підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління*. 2008. № 628. С. 438-442. URL: http://vlp.com.ua/files/69_1.pdf.
3. Малойван В. В. Поняття інноваційної інфраструктури: підходи до визначення та ознаки. *Право та інновації*. 2017. № 1 (17). С. 27–33. URL: <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/Maloyvan17.pdf>.
4. Хто такі бізнес ангели? URL: <http://bestinvestpro.com/uk/xto-taki-biznes-angeli/>.
5. Шевченко О. М. Неформальний ринок венчурного капіталу в економічно розвинутих країнах та його особливості в Україні. *Scientific Journal «Science Rise»*. № 2/1 (19). 2016. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2016_2%281%29_11.
6. Ewing Marion Kauffman Foundation (EMKF). 2000. URL: http://www.pnl.gov/edo/media/angel_glossary.pdf.
7. Morrisette S. G. A profile of angel investors. *The Journal of Private Equity*. 2007. Vol. 10. № 3. P. 52-66. URL: <http://jpe.ijournals.com/content/10/3/52>.
8. Ramadani, Veland. Business Angels - Who They Really Are? *Strategic Change*. 2009. URL: https://www.academia.edu/6874559/Business_angels_who_they_really_are.
9. Understanding the Nature and Impact of the business angels in Funding Research and Innovation Final Report. BAF. URL: http://www.eban.org/wp-content/uploads/2017/12/Final-Report_Understanding-the-Nature-and-Impact-of-the-business-angels-in-FundingResearchandInnovation_FV_Formatted_Revised13.12.2017.pdf.

10. Shuba M., Shuba O. Business angels investment as a special form of business financing. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Міжнародні відносини, економіка, країнознавство, туризм. 2018. № 8. С. 163.
11. Ульяницька О. В., Ярошенко Т. В. Бізнес-ангели як альтернативна форма фінансування підприємницького сектору в Україні. *Механізм регулювання економіки*. 2009. № 2. С. 75.
12. Офіційний сайт European Business Angel Network. URL: <http://www.eban.org/about-angel-investment/for-entrepreneurs>.
13. Первая годовщина UAngel – асоциации бизнес-ангелов в Украине. URL: <https://inventure.com.ua/news/ukraine/pervaya-godovshina-uangel-associacii-biznes-angelov-ukrainy>.
14. Завадська А. Т. До питання правових тенденцій розвитку інноваційних суб'єктів в Україні. *Регіональні інноваційні ініціативи: завдання та шляхи вирішення* : зб. наук. пр. за матеріалами II круглого столу (м. Харків, 5 червня 2020 р.). Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. С. 40–47.

REFERENCES

1. Podrez-Riapolova, I. V. (2020). Deiaki pytannia formuvannia ta rozvytku innovatsiinoi infrastruktury. *Rehionalni innovatsiini initsiatyvy: zavdannia ta shliakhy vyrishennia: zb. nauk. pr. za materialamy II kruhloho stolu (m. Kharkiv, 5 chervnia 2020 r.) - Regional innovation initiatives: tasks and solutions: Proceedings of the 2-nd Round Table*. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 116-121 [in Ukrainian].
2. Hrynyk, T. V. (2008). Formuvannia innovatsiinoi infrastruktury Ukrainy yak osnova aktyvizatsii innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika» - Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic»*. Ser.: *Problemy ekonomiky ta upravlinnia*, 628, 438-442. URL: http://vlp.com.ua/files/69_1.pdf [in Ukrainian].
3. Maloivan, V. V. (2017). Poniattia innovatsiinoi infrastruktury: pidkhody do vyznachennia ta oznaky. *Pravo ta innovatsii – Law and Innovation*, 1 (17), 27-33. URL: <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/Maloivan17.pdf> [in Ukrainian].
4. Khto taki biznes anhely? URL: <http://bestinvestpro.com/uk/xto-taki-biznes-angeli/> [in Ukrainian].
5. Shevchenko, O. M. (2016). Neformalni rynek venchurnoho kapitalu v ekonomichno rozvynutykh krainakh ta yoho osoblyvosti v Ukraini. *Scientific Journal «Science Rise»*, 2/1 (19). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2016_2%281%29__11 [in Ukrainian].
6. Ewing Marion Kauffman Foundation (EMKF). (2000). URL: http://www.pnl.gov/edo/media/angel_glossary.pdf [in English].
7. Morrisette, S. G. (2007). A profile of angel investors. *The Journal of Private Equity*, Vol. 10, No. 3, 52-66. URL: <http://jpe.ijournals.com/content/10/3/52> [in English].
8. Ramadani, Veland. (2009). Business Angels - Who They Really Are? *Strategic Change*. URL: https://www.academia.edu/6874559/Business_angels_who_they_really_are [in English].
9. Understanding the Nature and Impact of the business angels in Funding Research and Innovation Final Report. BAF. URL: http://www.eban.org/wp-content/uploads/2017/12/Final-Report_Understanding-the-Nature-and-Impact-of-the-business-angels-in-FundingResearchandInnovation_FV_Formatted_Revised13.12.2017.pdf [in English].
10. Shuba M., Shuba O. (2018). Business angels investment as a special form of business financing. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina - Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University*. Ser.: *Mizhnarodni vidnosyny, ekonomika, krainoznavstvo, turyzm*, 8, 163 [in Ukrainian].
11. Ulianytska, O. V., Yaroshenko, T. V. (2009). Biznes-anhely yak alternatyvna forma finansuvannia pidpriemnytskoho sektoru v Ukraini. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky - Mechanism of economic regulation*, 2, 75 [in Ukrainian].
12. Ofitsiyni sait European Business Angel Network. URL: <http://www.eban.org/about-angel-investment/for-entrepreneurs> [in Ukrainian].
13. Pervaya godovshchina UAngel – asotsiatsii biznes-angelov v Ukraine. URL: <https://inventure.com.ua/news/ukraine/pervaya-godovshchina-uangel-associacii-biznes-angelov-ukrainy> [in Russian].
14. Zavadaska A. T. (2020). Do pytannia pravovykh tendentsii rozvytku innovatsiinykh subiektiv v Ukraini. *Rehionalni innovatsiini initsiatyvy: zavdannia ta shliakhy vyrishennia: zb. nauk. pr. za materialamy II kruhloho stolu (m. Kharkiv, 5 chervnia 2020 r.) - Regional innovation initiatives: tasks and solutions: Proceedings of the 2-nd Round Table*. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 40–47 [in Ukrainian].

ЗАВАДСКАЯ АНГЕЛИНА

младший научный сотрудник НИИ правового обеспечения инновационного развития НАПрН Украины,

ВОДОЛАЖСКИЙ СТАНИСЛАВ

студент 5 курса 5 группы факультета адвокатуры

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМЫ СТАНОВЛЕНИЯ БИЗНЕС-АНГЕЛОВ В ИННОВАЦИОННОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ

В статье исследуется проблематика законодательного определения бизнес-ангелов, а также обобщается терминология этого субъекта инновационной инфраструктуры. Также, исследуется законодательное закрепление этого термина в странах Европейского Союза, их дальнейшее развитие и функционирование. Определяется важность на национальном уровне закрепления в специальном законе определения и порядка предоставления инвестиций бизнес-ангелами.

Ключевые слова: бизнес-ангелы, EBAN, Европейская сеть бизнес-ангелов, Европейской ассоциации агентств развития (EURADA).

ZAVADSKA ANHELINA

Research Assistant of Scientific and Research Institute of Providing Legal
Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine,

VODOLAZKYI STANISLAV

5th year student of the 5th group of the Faculty
of Advocacy of the Yaroslav the Wise National Law University

PROBLEMS OF FORMATION OF BUSINESS ANGELS IN THE INNOVATIVE PROCESS OF UKRAINE

Problem setting. The article examines the problems of the legislative definition of business angels, and also summarizes the terminology of this subject of innovation infrastructure. Also, in the article we try to find out the legislative consolidation of the term of “business angel” in the countries of the European Union, which further development and functioning is investigated. The importance of them is determined at the national level to consolidate in a special law the definition and procedure for the provision of investments by business angels.

Analysis of resent researches and publications. Business angels are relevant, because for many Ukrainian entrepreneurs and companies there is a problem of financing. Thus, the study of this topic in their scientific works engaged in such outstanding scientists A.M. Lieutenant and LL Antonyuk, S. Valdaytsev, K. Pinyugin, O. Kashirin, O. Semenov, A. Karzhauv, O. Folomentyev, Benjamin J., Margulis J., Ammosov YP, Brian Hill, Dn. Power, N. Fonstein, A. Halytsky and other scientists.

The target of research. There is a study of the essence and legal definition of the term business angels. Research of national and foreign private investors (business angels), as well as, outlining of reality of regulation in national legislation of the procedure for providing business angels to invest.

Article’s main body. A business angel is a person who invests money in projects that often exist only as an idea. At this stage, a young campaign or entrepreneur funds of the development and implementation plan often have nothing to begin a startup, because there is nothing to interest serious investment funds. In this case, angels come to the aid of investors. It should be emphasized that investors, when they see a prospect in the idea, and believe in the future this idea will appeal to society and will find further improvement and development, business angels, usually, invest in this business the necessary and sufficient amount of their own funds. This is what distinguishes business angels from venture investors, who manages other people’s capital. So, it should be noted that they receive not only a share in the campaign, but sometimes even a blocking stake, what allows them to influence decisions made by the owner. In the research, Shevchenko O.M

gives the following definition that business angels are private venture investors who invest their financial resources, as well as, personal time and abilities in little-known young innovative companies with the expectation of commercial profit. In addition, by providing start-up capital, private investors bring to the company the most valuable thing — professional and managerial experience (which is, usually, lacking in companies in the early stages of development), as well as, the necessary connections and reputational support.

Conclusions and prospects of the development. Therefore, analyzing all of the above, the following conclusions should be next: firstly, the functioning of such a new institution in innovation law as business angels is an effective source of stimulating innovation by providing financial and information and communication support to entrepreneurs; secondly, it should be emphasized that further development and implementation in Ukraine requires its own legislation in a special Law of Ukraine.

Keywords: business angels, EBAN, European Business Angels Network, European Development Agencies Association (EURADA).

Завадська А. Т., Водолазкий С. Г. Проблеми становлення бізнес-ангелів в інноваційному процесі України. *Право та інноваційне суспільство*: електрон. наук. вид. 2020. № 2 (15). URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Zavadska_Vodolazkyu15.pdf.